

Eeuwfeestpenning Erasmus Universiteit Rotterdam door Pier van Leest

HERMAN
GERRITSEN

In 1913 werd in Rotterdam de Nederlandsche Handels-Hoogeschool opgericht. De hieruit voortgekomen Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) viert dit jaar dus haar eeuwfeest. Sommige mensen vinden dit niet juist en houden het op de veertigste verjaardag, want de naam EUR dateert pas van 1973. Aangezien een ontstaansjaar natuurlijk meer maatgevend is dan een tussentijdse naamsverandering, is het echter een eeuwfeest. Laat ik dit toelichten.

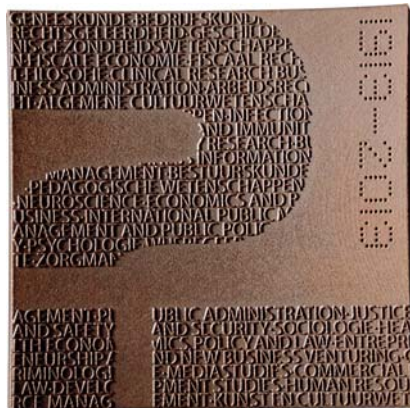
Van NHH via NEH naar EUR

De oprichting van de instelling in 1913 is een mooi voorbeeld van de Rotterdamse mentaliteit van aanpakken - 'geen woorden maar daden'. Haven en internationale handel groeiden rond de eeuwwisseling van 1900 explosief en het gebruikelijke 'leren in de praktijk en op de sociëteit' bleek eenvoudig niet meer voldoende voor de uitdagingen waar de ondernemers internationaal voor stonden. Bedrijfsleven en stad sloegen de handen ineen en na een voorbereidingstijd van slechts enkele maanden ging in november 1913 de Nederlandsche Handels-Hoogeschool (NHH) van start. De NHH

was daarmee een privé-instelling, in de eerste plaats gefinancierd door het lokale bedrijfsleven. Later legden ook de stad, de provincie en het rijk een centje bij 'voor een korte en praktische studie', zoals aanvankelijk steeds benadrukt werd.

Als gevolg van zowel interne druk als veranderende behoeftes van het bedrijfsleven zelf werd het karakter van de opleiding met de jaren wel degelijk meer fundamenteel en wetenschappelijk.

Bij het zilveren jubileum van de Handels-Hoogeschool volgde de erkenning hiervan - de minister promoveerde het handelonderwijs tot economische wetenschap! Vanaf 1939 ging de instelling dan ook verder als Nederlandsche Economische Hoogeschool (NEH). Het bleef echter een privé-instelling, met nog steeds een flink deel private financiering. In 1963 werd de instelling verder uitgebreid met sociale wetenschappen en rechtsgeleerdheid. Dit werd tot uiting gebracht in de toevoeging 'hogeschool voor maatschappijwetenschappen' aan de naam, met handhaving van de afkorting NEH.

Eeuwfeestpenning EUR, silicium-brons (2013), NEPK1910 (2/3 ware grootte)

Universiteiten en (eeuwfeest)-penningen

Nederland telt in 2014 vijftien universiteiten. Voor meer dan de helft geldt trouwens dat ze niet als universiteit zijn gestart, en een of meer naamswijzigingen hebben meegemaakt. In volgorde van oprichtingsjaar zijn het Leiden (1575), Groningen (1614), Amsterdam (1632), Utrecht (1636), Delft (1842), Wageningen (1876), Vrije Universiteit (1880), Rotterdam (1913), Nijmegen (1923), Tilburg (1927), Nijenrode (1946), Eindhoven (1956), Twente (1961), Maastricht (1976) en Open Universiteit (1984). De nu opgeheven universiteiten van Franeker (1585-1811) en Harderwijk (1648-1811) maken het rijtje volledig. De Erasmus Universiteit is dus de middelste in de rij van oprichtingsjaren.

*Barbara de Clercq, 350
jaar Universiteit
Utrecht, 1986*

Elke universiteit heeft de traditie om bijzondere gelegenheden te vieren met een bijzondere penning, zeker eeuwfeesten en halve eeuwfeesten. Op deze manier heeft Leiden zijn 200, 250, 300, 350 en 400-jarig bestaan herdacht, naast diverse tussentijdse lustra. Hetzelfde geldt voor Groningen: (200, 250, 300, 350), Utrecht (100, 150, 200, 250, 300, 350) en Amsterdam (oprichting, 200, 300). Ook de jongere universiteiten kennen dit gebruik. Voorbeelden van de laatste jaren zijn de bijzondere gietpenningen van kunstenaars als Barbara de Clercq (Utrecht, 1986), Jos Reniers (Tilburg, 2002) en Elisabeth Varga (Leiden, 2005).

Op 1 februari 1973 ontstond uit een complexe fusie van de privé NEH met de in 1966 opgerichte rijksinstelling Medische Faculteit Rotterdam (MFR) een nieuwe, volwaardige rijksinstelling, die als naam kreeg Erasmus Universiteit Rotterdam.

In het voorjaar van 2013 besloot de EUR ter gelegenheid van haar Eeuwfeest 1913 – 2013 een penning te laten ontwerpen. Werd in 1973 bij de samenvoeging van de NEH en MFR nog besloten

tot een penning voor alle toenmalige medewerkers en dus een grote oplage, de gedachten gingen nu uit naar een penning met beperkte oplage – een erepenning voor bijzondere verdiensten, geen algemene herinneringspenning.

Prijsvraag

De volgende stap in het proces was het opstellen van een longlist en shortlist van huidige kunstenaars en voorbeelden van hun penningen. Dit bleek voor de

betrokkenen een effectieve aanpak om ook de eigen ideeën en wensen concreter te maken. Vijf kunstenaars werden daarop uitgenodigd om in een besloten ontwerpwedstrijd een ontwerp voor de eeuwfeestpenning in te dienen met als richtlijn het volgende: ‘De penning dient het eeuwfeest te memoreren en het wetenschappelijke niveau, de toekomstgerichtheid en het dynamische, wetenschappelijke en internationale karakter van de EUR uit te stralen. Uitbeelding van de persoon Erasmus is geen of geen centraal element. De gedachten gaan uit naar een penning plus een speciaal voor de penning te ontwerpen drager, waarop tevens (beperkt) tekst geplaatst kan worden.’

Eén kunstenaar besloot daarna toch niet deel te nemen. De kunstenaars Silvia B, Pier van Leest, Geer Steyn en Linda Verkaaik leverden na ruim anderhalve maand ieder een ontwerp in en lichtten dit vervolgens mondeling toe aan de beoordelingscommissie. De commissie bestond uit Sjarel Ex, directeur Museum Boymans van Beuningen, Pauline van der Meer Mohr, voorzitter College van Bestuur en Herman Gerritsen. De commissie constateerde dat de ingediende ontwerpen ondanks de beperkt beschikbare tijd alle van hoog niveau waren, goed doordacht en creatief uitgewerkt.

De keuze viel op het ontwerp van Pier van Leest. ‘Van Leest heeft de breedheid en het internationale karakter van de universiteit op een heel toegankelijke wijze in een modern ontwerp weten vorm te geven, een penning met

een fraaie gelaagdheid’, aldus de beoordelingscommissie.

Van Leest licht zijn ontwerp als volgt toe: ‘Bij 100 jaar Erasmus Universiteit Rotterdam ben ik uitgegaan van de universiteit als instituut, waar wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijk onderwijs elkaar steeds weer aanvullen en uitdagen. Met dit in gedachten heb ik mijn ontwerp vormgegeven. Het ontwerp heeft geen voor- en keerzijde, maar heeft twee gelijkwaardige kanten. Ik spreek dan graag over die “ene” en die “andere” zijde. De penning wijkt in nog een aspect af van de traditionele penning, namelijk het vlak. Dit is niet plat, niet alleen drager van recto en verso, maar ook de “derde” zijde (zijkant) speelt een rol. Het penningvlak golft, is in beweging (als water zo u wilt, een verwijzing naar de haven), als gebaar van gever naar ontvanger.

De penning nodigt uit om in de hand genomen te worden, te draaien, te voelen, steeds kijkend vanuit wisselend perspectief om zo de verschillende lagen te

Pier van Leest (2013)

kunnen duiden. De beide penningvlakken dragen punten, letters en woorden. Deze beelden brengen de boodschap over en maken de penning 'leesbaar'. Herkennen van beelden/vormen als letters en woorden is een van de basisvaardigheden die we leren. Deze wisselwerking tussen beeldvorm en letter zien we terug op beide zijden.'

Beschrijving

De ene zijde toont de robuuste letters E, U en R, die modern en licht verdiept zijn weergegeven. De horizontale streep door de hoofdletter E is verlengd, een verwijzing naar de E in de handtekening van Erasmus in het logo van de EUR. Een kwart slag draaiend, lezen we in een ritme van punten de reden van de pen-

ninguitgifte: 100 JAAR. De bolkapjes op het gekromde penningvlak doen denken aan de klinknagels op stalen scheepswanden. Deze tekst nodigt intuïtief uit tot voelen. Als versterking van dit laatste zijn de teksten ook in braille weergegeven.

De andere zijde symboliseert de universiteit door middel van de internationale symbolen voor vraag en antwoord. De essentie van universitair onderwijs en onderzoek is immers vragen te stellen en antwoorden te zoeken. Door anders te kijken - in dit geval een kwartslag te draaien - wordt het uitroepteken benadrukt. Vraagteken en uitroepteken worden gevuld door een doorsnede van de namen van de huidige bachelor- en masteropleidingen aan de EUR. Langs de rand zijn met inliggende, negatieve bolkapjes de jaartallen '1913-2013' weergegeven. Die plaatsing leidt tot een natuurlijk vlakevenwicht.

Aan de basis ligt een via de 3D-printtechniek kunststof prototype, gerealiseerd door RP2 in Etten-Leur. Met deze techniek kan het oppervlak en de belettering haarscherp gemodelleerd worden, wat voor deze penning essentieel is. Dit kunststof model is gebruikt voor het maken van wasmodellen. De penning is vervolgens in een siliciumbrons legering vacuüm gegoten, eveneens door RP2. Daarna is het oppervlak van de penning met glasparelstraling bewerkt. De kunstenaar heeft de penning vervolgens geborsteld en gepatineerd. Gekozen is voor een zachte, lichtbruine patina. De penning heeft een afmeting van 81 bij 81 mm. De oplage is gesteld op 75.

Drager

Bij de penning heeft Pier van Leest een bijbehorende drager of presentatiemodule ontworpen waarop het logo van de universiteit is weergegeven. In dichtgevouwen vorm werkt de drager als een doos. Als de drager staat en open is, is de penning zichtbaar. De kwartslag

Drager of presentatiemodule Eeuwfeestpenning

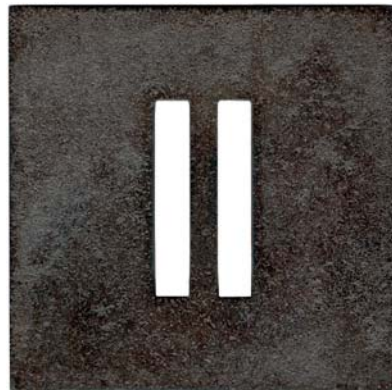
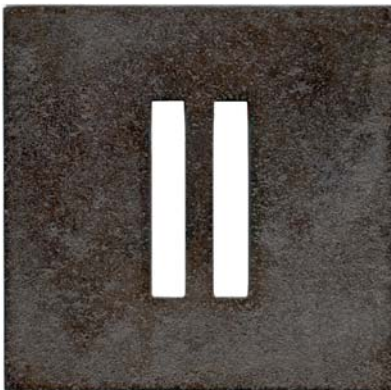
waarmee de penning gedraaid kan worden van vraagteken naar uitroepteken en omgekeerd, komt terug in de drager. De presentatiemodules, met afmetingen: 19 x 19 x 2 cm, zijn speciaal voor deze penning gemaakt door Studio Kadra in Amsterdam.

Pier van Leest

Beeldend kunstenaar Pier van Leest werd in 1958 geboren in Zevenbergen. Hij is de zoon van de beeldhouwer Niek van Leest en maakte al op vroege leeftijd kennis met de penningkunst. Via zijn vader is hij in contact gekomen met Niel Steenberg, die hem stimuleerde penningen te maken en hem in negatief leerde snijden. Van Leest heeft gestudeerd aan de kunstacademie in Breda. In 1980, hij was toen 22, vestigde hij zich als zelfstandig beeldend kunstenaar. Hij werkte enige jaren als vormer en gieter

bij klokkengieterij Koninklijke Eijsbouts in Asten en later bij Binder in Haarlem. Ook doceerde Van Leest aan het Centrum voor Beeldende Vorming in Tilburg en verzorgde cursussen voor de Vereniging voor Penningkunst. Hij voerde een groot aantal opdrachten uit, klein en monumentaal, voor bedrijven, instellingen en gemeenten.

Van Leest heeft meer dan 60 penningen ontworpen, waarvan 23 in opdracht. In Piers vroege penningen is de invloed van Niel Steenberg nog goed te herkennen. Waren zijn penningen tot 2000 nog vooral figuratief (bijv. de *Eijsboutspenning*), daarna zien we een verschuiving naar meer en meer gestileerde penningen, vaak met een enigszins gekromd vlak. Via conceptuele 'rotatie' van het voorzijdevlak ten opzichte van keerzijdevlak krijgt dan ook de derde dimensie aandacht (bijv. de *Rotarypenning*). De EUR

Twin Towers, staal,
2002 (2/3 ware
grootte)

eeuwfeestpenning past in deze ontwikkeling. Bekend ook is zijn reeks van zeven geboortepenningen voor de kleinkinderen Senders (*De Beeldenaar* 2012 nr 5). Zijn penningontwerpen kenmerken zich door spelen met vorm en belettering wat vaak leidt tot speelse, eenvoudig lijkende ontwerpen, met toch een verrassende gelaagde symboliek. Zo ook de penning *Twin Towers*, ontstaan op dag van de aanslag 9 september 2001 zelf. Door hun afwezigheid zijn de torens juist prominent aanwezig. Sinds 2000 worden penningen van Van Leest opgenomen in de Nederlandse inzending voor FIDEM, een tweejaarlijkse wereldtentoonstelling van penningen.

Penningtentoonstelling

Tijdens het jubileumjaar is in de Erasmusgalerij in Gebouw A van het universiteitscomplex Woudestein een kleine tentoonstelling te bezichtigen waarin aandacht geschonken wordt aan de Eeuwfeestpenning, de ontwerper en diens andere werk. In de tentoonstelling worden tevens penningen getoond van een tiental hoogleraren van de EUR en haar voorlopers, die deze in hun carrière als eerbewijzen hebben ontvangen. Herkomst van de getoonde penningen: collectie van het NEPK (Nederlands Econo-

misch Penning Kabinet) aangevuld met enkele bruiklenen van de ontwerper. ■

De realisatie van de Eeuwfeestpenning is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Erasmus Trustfonds.

Meer over het werk van Pier van Leest op www.piervanleest.nl.

Fotoverantwoording: Pier van Leest.

Herman Gerritsen is sinds 2006 parttime beheerder/conservator van het Nederlands Economisch Penning Kabinet. Hij is voorzitter van het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde en actief lid van de vPK.

LITERATUUR

HEIN MEIJERS *Een onzalig plan, mijne heeren! Het Erasmus Trustfonds, 100 jaar stevig onder de stormen* (Rotterdam, 2013).

N.F. HOFSTEE *Academia Lugduno Batava in nummis* (Leiden, 1980).

N.F. HOFSTEE *Academia Groningensis in nummis Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 70 (1983) 105-137.

N.F. HOFSTEE *Geschiedenis van de Utrechtse universiteit in penningen – Academia Rbeno-Traiectina in nummis* (Utrecht, 1986).

E. VAN SCHEEPEN *Universiteit op de penning. Penningen van Atheneum Illustre en Universiteit van Amsterdam 1632-1992* (Bussum / Amsterdam, 1992).

TOM SENDERS *Zeven geboortepenningen binnen één familie en door één kunstenaar De Beeldenaar* 36 (2012) 213-219.